

بسته یادگیری

«سمیه مهتدی»

دانشجوی دکترای تکنولوژی آموزشی

چیستی، چرایی و تاریخچه

بسته یادگیری یکی از نوآوری‌هایی است که در تقویت پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان نقش مهمی دارد، زیرا ترکیبی از چندسازه‌ای و ابزارهای مفید برای معلمان است تا دانش و تجربه خود را به صورتی دقیق منتقل کنند. با کمک بسته یادگیری، این امکان برای معلمان فراهم می‌شود که براساس تفاوت‌های فردی‌شان به فعالیت‌های یادگیری بپیوندند و دانش‌آموزان هم یادگیری را به صورت جداگانه یا گروهی تمرین کنند. بسته یادگیری معمولاً از اهداف دوره، محتوا و تجربه‌های مرتبط یادگیری تشکیل می‌شود. همچنین، از یادگیرندگان برای یادگیری مداوم پشتیبانی می‌کند. بنابراین، با استفاده از بسته یادگیری، پیشرفت تحصیلی بیشتری رخ می‌دهد. تعریف‌های زیادی برای بسته یادگیری آورده شده‌اند؛ از جمله:

اشاره

در هر برنامه درسی خوب، باید به ویژگی‌های متنوع یادگیرندگان توجه شود. یادگیرندگان از نظر دانش، شخصیت و تفکر متفاوت‌اند. اگر معلمان به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان خود توجه نکنند، نمی‌توانند در فرایند یاددهی-یادگیری موفق باشند. بسته یادگیری در صورت طراحی یا انتخاب صحیح می‌تواند در مسیر یاددهی به معلم کمک کند. در این مقاله چستی بسته یادگیری، تاریخچه به وجود آمدن، و مزایا و محدودیت‌های آن را بررسی می‌کنیم.

کلیدواژه‌ها: بسته یادگیری، آموزش برنامه‌ای، تفاوت‌های فردی، آموزش انفرادی

موقعیت یادگیری باید چنان سازمان‌دهی شود که هر دانش‌آموز بتواند بر اساس توانایی‌های خود به فعالیت و یادگیری بپردازد. برای نیل به چنین هدفی، روش‌های آموزش انفرادی بسیار مناسب هستند، زیرا در این نوع روش‌ها دانش‌آموزان بر حسب توانایی‌شان پیش می‌روند و معلم نیز وقت کمتری صرف تدریس و زمان بیشتری صرف رسیدگی به فرد فرد آن‌ها می‌کند. البته اولین و اساسی‌ترین گام در راه تحقق چنین هدفی، پذیرفتن مفهوم یادگیرنده محوری در طراحی و آموزش است. در این روش، یادگیرندگان با در اختیار داشتن مطالب و محتوای خودآموز شروع به یادگیری می‌کنند و معلم برای کمک و هدایت آن‌ها در دسترس است. برخی افراد نیز معتقدند تاریخچه طراحی بسته یادگیری به دهه ۶۰ میلادی و آموزش خصوصی صوتی بازمی‌گردد. این روش را پولاتویت، یکی از استادان دانشگاه «پوردو»، هنگامی که در تلاش بود مواد آموزش کمکی برای دانشجویان ضعیف در گیاه‌شناسی سال اول تهیه کند، آغاز کرد. او مطالب ساده سخنرانی را از طریق بخش سمعی و بصری و به صورت خودآموز در دسترس دانشجویان قرار می‌داد. در طول نیم‌سال تحصیلی، این کاست‌ها به تجربه‌های برنامه‌ریزی تبدیل شدند که توجه دانشجویان را به بخش‌هایی از کتاب درسی، تصویرها و نمودارها و همچنین گیاهان زنده سوق می‌دادند.

بین سال‌های ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۲ یک آزمایش روی ۳۶ دانشجو انجام شد و آن‌ها بدون حضور در کلاس، با آموزش خصوصی صوتی آموزش داده شدند. واکنش دانشجویان مطلوب بود و نتایج نشان داد عملکرد دانشجویان گروه آزمایش به اندازه دانشجویان عادی بود. در دوره‌ای که پولاتویت طراحی کرد، جلسات مطالعه مستقل، قلب فرایند یادگیری بود. دانشجویان در مرکز یادگیری ویژه‌ای با ۳۶ غرفه مجهز به ضبط صوت، ویدئو پروژکتور و دیگر مواد آموزشی، حضور داشتند. آن‌ها با کمک فهرستی از اهداف رفتاری و نوار کاست فعالیت‌های خود را انجام می‌دادند. کاست‌ها سخنرانی نبودند، راهنماهای برنامه‌ریزی شده‌ای بودند که توجه دانشجویان را به قسمت‌های خاصی از کتاب یا سایر مطالب جلب می‌کردند. کاست مانند یک هدایتگر برنامه‌ریزی شده بود که فعالیت‌ها را نشان می‌داد و به

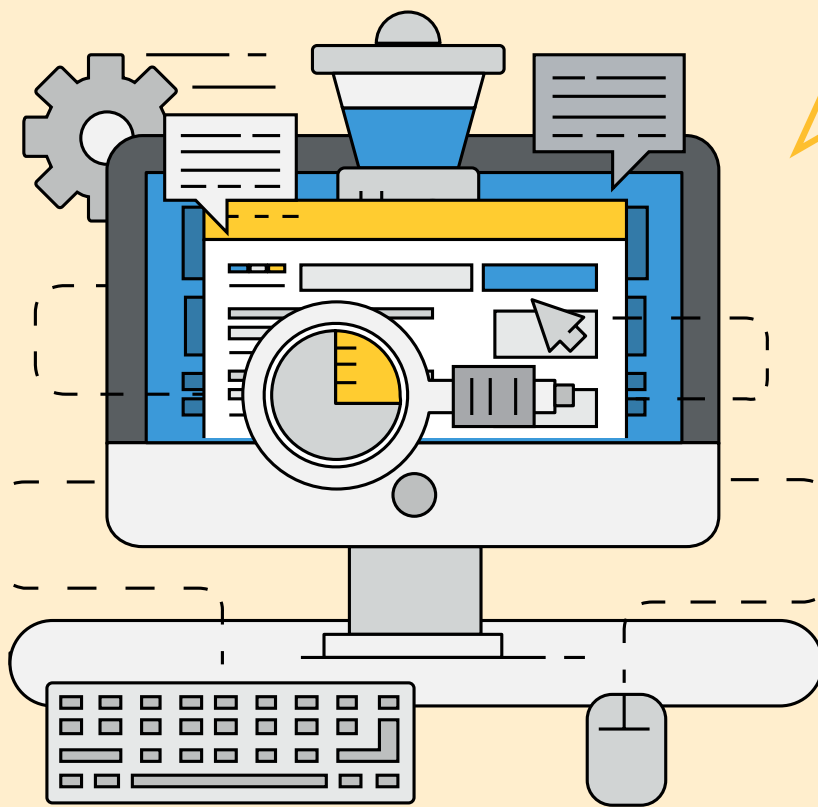
ابزاری برای خودیادگیری یادگیرندگان که شامل کارت دستورالعمل، کارت فعالیت، کارت محتوا، کارت تمرین، برگه کار و کلیدها، و آزمون و کلیدها می‌شود. بسته یادگیری به مطالب مختلف یادگیری اشاره دارد که در کنار هم جمع شده‌اند و هدف آن‌ها این است که یادگیرندگان به‌طور مؤثر یاد بگیرند. نام‌های دیگری که برای آن وجود دارد، عبارت‌اند از: چندرسانه‌ای، بسته آموزشی، کیت‌های آموزشی.

با توجه به تعریف‌های بالا، بسته یادگیری محتوای نوشتاری توسعه‌یافته‌ای برای تدریس یک مفهوم یا مهارت است. اجزای این بسته شامل مفهوم بیان‌شده، پیش‌آزمون، اهداف رفتاری، فعالیت‌های یادگیری، فعالیت‌های تمرینی و پس‌آزمون می‌شود. بسته باید خودآموز باشد و به هدایت کمی از طرف معلم نیاز داشته باشد. ممکن است مستقل باشد یا به ابزارهای حمایتی نظیر فیلم‌ها، کتاب‌ها و کاست‌های صوتی نیاز داشته باشد. بسته یادگیری راهنمایی است برای دانش‌آموزان تا در یادگیری‌شان از آن استفاده کنند. البته این تعریف‌ها کامل و جامع به نظر نمی‌رسند.

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی تعریف دقیق‌تری را برای بسته یادگیری ارائه داده است: بسته یادگیری به مجموعه‌ای هماهنگ از رسانه‌های آموزشی اطلاق می‌شود که در یک بسته واقعی (مانند یک زونکن یا کارتن به همراه سایت اینترنتی)، یا به صورت اجزایی هماهنگ با نشان تجاری مؤسسه تولیدکننده، تهیه و برای یک یا چندپایه تحصیلی استفاده می‌شود. این مجموعه آموزشی دو بخش نرم‌افزاری (راهبردها، الگوها، وظایف، چارچوب‌ها، رهنمودها، تکالیف و آزمون‌ها) و سخت‌افزاری (رسانه‌ها، وسایل، تجهیزات، ابزارها، منابع و مواد) دارد که می‌توانند به صورت یک ابزار در فرایند مشکل‌گشایی نظام آموزش و کار تدریس معلمان کاربرد گسترده‌ای داشته باشند.

تاریخچه

تاریخچه بسته یادگیری امروزی به دهه ۱۹۲۰ برمی‌گردد؛ زمانی که برخی متخصصان تعلیم و تربیت موضوع انفرادی کردن آموزش را مطرح کردند. بسیاری از روان‌شناسان تربیتی و مربیان آموزشی اعتقاد دارند،

و مهارت‌های موردنیاز جامعه و تعلیم متناسب و برنامه‌ریزی شده آن در همه دوره‌های تحصیلی و برای همه دانش آموزان» نیز می‌توان بسته یادگیری متناسب طراحی و تولید کرد. البته در تولید این بسته‌ها باید به راهکار «حاکمیت رویکرد فرهنگی- تربیتی در تولید محتوا و تقویت شایستگی‌های پایه دانش آموزان» نیز توجه شود. به جز موارد بیان شده، در طراحی و آماده‌سازی انواع محتواهای آموزشی برای دستیابی به اهداف سند تحول، می‌توان بسته‌های یادگیری متنوعی تدوین کرد.

مزایای استفاده از بسته‌های یادگیری

هر بسته یادگیری سندی است شامل تمام موارد لازم برای دستیابی مستقل دانش‌آموزان به یک یا چند هدف آموزشی. با استفاده از این بسته‌ها، دانش‌آموزان می‌توانند بخش بزرگی از آموزش خود را به عهده بگیرند و البته معلم در صورت نیاز در دسترس است. استفاده از بسته یادگیری مزایای بسیاری دارد که برخی از آن‌ها به شرح زیرند:

توجه به تفاوت‌های فردی

اغلب معلمان نسبت به کارایی روش‌های سنتی آموزش تردید دارند و نارضایتی خود را ابراز داشته‌اند. این نارضایتی تا حدودی به خاطر وجود تفاوت‌های فردی بین دانش‌آموزان است. تفاوت‌های فردی حداقل از دهه ۱۹۲۰ مورد توجه بسیاری از صاحب‌نظران تربیتی واقع شده است. در این سال‌ها با اجرای آزمون‌های مختلف، به وجود اختلاف بهره

اطلاعات مهم اشاره می‌کرد. دانشجویان با کمک کاست‌ها متون را می‌خواندند، نمودارها و شکل‌ها را کامل می‌کردند، فعالیت‌ها را انجام می‌دادند و هر زمان احساس نیاز می‌کردند، می‌توانستند با دانشجویان دیگر یا استاد صحبت کنند. همچنین، اگر احساس می‌کردند محتوا را یادگرفته‌اند، می‌توانستند از ادامه فعالیت صرف‌نظر کنند.

بسته یادگیری و سند تحول بنیادین

بسته یادگیری می‌تواند در اجرای راهکارهای ارائه شده در سند تحول بنیادین تا حد زیادی مفید و مؤثر باشد. برای مثال، در موضوع «تنوع‌بخشی در ارائه خدمات آموزشی و فرصت‌های تربیتی متناسب با مصالح جامعه، نیازها و علاقه‌های دانش‌آموزان در راستای شکوفایی استعداد‌های ایشان»، بسته‌های یادگیری به راحتی می‌توانند این وظیفه را به عهده بگیرند. همچنین، برای «توسعه و نهادینه کردن عدالت آموزشی و تربیتی در مناطق مختلف کشور و تقویت آموزش و پرورش مناطق مرزی، با تأکید بر توانمندسازی معلمان و دانش‌آموزان این مناطق و با تمرکز بر کیفیت فرصت‌های تربیتی هماهنگ با نظام معیار اسلامی» نیز بسته یادگیری پتانسیل خوبی دارد. علاوه بر این‌ها، با توجه به اینکه در هر بسته یادگیری می‌توان از انواع محتوا و تجهیزات متناسب با آن استفاده کرد، راهکار «بهره‌گیری از تجهیزات و فناوری‌های نوین آموزشی و تربیتی در راستای اهداف» سند تحول نیز پوشش داده می‌شود. از طرف دیگر، برای «گسترش و تنوع دادن به حرفه‌ها

و بدون حضور در کلاس‌های آموزشی استفاده شود، باید به حل چنین مشکلی، به‌خصوص برای یادگیرندگان سنین پایین، توجه کرد.

« کسالت‌آور بودن

استفاده از بسته یادگیری به‌عنوان تنها روش یادگیری، به‌خصوص اگر درست و اصولی طراحی نشده باشد، ممکن است موجب خستگی و کسالت یادگیرنده و ترک فرایند یادگیری شود.

« زمان و هزینه‌بر بودن تولید

اگر معلمان بخواهند بسته یادگیری را متناسب با نیازها و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان خود طراحی کنند، با توجه به تعداد و تنوع دانش‌آموزان، صرف زمان و هزینه بسیاری نیاز است. حتی شاید برخی از معلمان امکان آماده‌سازی بسته یادگیری را نداشته باشند و سفارش تهیه آن به افراد دیگر، که علم و تخصص تعلیم و تربیت ندارند، خروجی مفیدی به دست نمی‌دهد.

جمع‌بندی

بسته یادگیری برای معلمان رویکردی متفاوت در تدریس و برای دانش‌آموزان روشی متفاوت برای یادگیری است. توسعه بسته یادگیری، در صورتی که با مطالب، فعالیت‌ها و اهداف درس مطابقت داشته باشد، می‌تواند به یادگیرندگان کمک کند بر اساس علاقه‌ها و نیازهای خود به مطالعه بپردازند. استفاده از این بسته‌ها به معلمان کمک می‌کند به نیازهای فردی تک‌تک یادگیرندگان خود توجه و در تعمیق یادگیری موفق‌تر عمل کنند.

منبع

1. Bell, M. (1997). Designing and using a learning package for teaching, Overview - University of Wollongong Teaching & Learning Journal, 4(1), 28-32. From <http://ro.uow.edu.au/overview/vol4/iss1/7>.
2. Kapfer, P. and M. Kapfer. (1972). Instruction to learning package. Learning package in American Education. Englewood Cliffs, N.J.: Educational Technology Publication.
3. Meeks, E. B. (1971). Learning packages versus conventional methods of instruction, Retrospective Theses and Dissertations. 4487. from <https://lib.dr.iastate.edu/rtd/4487>.
4. Nonthamolee, W. (2009). A construction of Instructional package Art Education "creative sculpture" for Phathomuksa III student. An Independent study for Master Education in Educational Technology, Faculty of Education, Khon Kaen University.
5. Pipitkul, Y, Tantibanjong, A. 1988. Innovation of Teaching Mathematics. Faculty of Education, Chulalongkorn University.
6. Rosing, H. (1985). A Determination of the Effectiveness of an Audio-Tutorial Method of Learning in Teaching of Mathematics to Academically Disadvantaged College Students, Dissertations. 2370. from https://ecommons.luc.edu/luc_diss/2370.
7. Sawangsri, B. (2016). Learning Package by Means of the Inductive Teaching with Group Process, Universal Journal of Educational Research 4(8): 1924-1929. DOI: 10.13189/ujer.2016.040824.
8. Srisa-ard, B. (1988). Development of Instruction. Bangkok: Chomromdek.

هوشی در بین دانش‌آموزان پی بردند. طبیعی است وجود تفاوت‌های فردی، در روش‌های سنتی و معمول، کار معلم و مربی را بسیار پیچیده و مشکل می‌سازد. اگر در کلاسی تفاوت‌های فردی در نظر گرفته نشوند، خستگی، انزجار و تنفر از فعالیت‌های آموزشی تقویت خواهند شد. یکی از روش‌های حل این مشکل، استفاده از بسته یادگیری و هدایت دانش‌آموزان به یادگیری مستقل است. همچنین، با توجه به اینکه در سند تحول بنیادین، در خصوص توجه بیشتر به تفاوت‌های فردی، به‌ویژه هویت جنسیتی و تفاوت‌های شهری و روستایی، توصیه‌شده است، بسته یادگیری در این زمینه می‌تواند به معلم کمک کند.

« رشد استقلال در عمل و یادگیری

یکی از وظایف معلمان تهیه وسایل یادگیری برای دانش‌آموزان و کمک به آن‌ها در دستیابی به اطلاعات موردنیاز برای یادگیری مستقل است. با کمک بسته یادگیری، علاوه بر اینکه دانش‌آموزان می‌توانند با توجه به استعداد خود به هدف‌های آموزشی دست یابند، روش آموختن مستقل را نیز یاد می‌گیرند؛ یعنی یاد می‌گیرند چگونه یاد بگیرند و این خود یکی از هدف‌های مهم آموزشی است. زیرا دانش‌آموزان باید قادر باشند پس از ترک مدرسه یادگیری را ادامه دهند.

« عادت به مطالعه

معمولاً معلمان و دانش‌آموزان انتظار دارند وقتی در مدرسه یا منزل به‌تهیایی کار می‌کنند، بیشتر یاد بگیرند. این هدف با استفاده از بسته یادگیری تحقق می‌یابد و دانش‌آموزان می‌توانند معلومات زیادتری کسب کنند. کسب معلومات بیشتر، رضایت از فعالیت‌های آموزشی را فراهم می‌کند. بر اثر ادامه فعالیت، دانش‌آموز به مطالعه عادت می‌کند. استمرار این عمل هم عادت به مطالعه را در او تقویت خواهد کرد.

« پیشرفت بر اساس توان فردی

با استفاده از بسته یادگیری دانش‌آموزان می‌توانند محتوا را با توجه به توان خود و زمانی که در اختیار دارند، هر چند بار که نیاز باشد، مطالعه کنند. امتیاز این روش آن است که پیشرفت و درجه یادگیری یک دانش‌آموز هیچ ارتباطی با کار سایر هم‌کلاس‌های وی ندارد و هر کس بر اساس توانایی‌های خود پیشرفت می‌کند.

چالش‌های استفاده از بسته یادگیری

همانند هر روش دیگری، در استفاده از بسته یادگیری در فرایند یاددهی-یادگیری چالش‌ها و محدودیت‌هایی وجود دارد؛ از جمله:

« کاهش ارتباط چهره به چهره

برخی از افرادی که برای یادگیری از این بسته‌ها استفاده کرده‌اند، نبود یا کاهش ارتباط چهره به چهره با هم‌سالان یا معلمان را به‌عنوان معایب آن اعلام کرده‌اند. البته استفاده از بسته یادگیری قرار است در کنار آموزش‌های حضوری صورت گیرد و اگر از آن به‌صورت مستقل